

บทที่ 5

เจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว

เมื่อโลกเจริญก้าวหน้าขึ้นในทุก ๆ ด้าน พร้อม ๆ กับจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ปัญหาสังคมจึงมีมากขึ้น โดยเฉพาะปัญหาของเด็กและเยาวชนได้กลายเป็นปัญหาสำคัญของทุกประเทศ ประกอบกับปัจจุบันมีองค์กรต่าง ๆ ที่รวมตัวกันเผยแพร่แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และเรียกร้องให้รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ หันมาแก้ไข เกี่ยวกับสิทธิเด็กอย่างจริงจัง จึงเป็นเหตุผลักดันให้องค์การสหประชาชาติได้มีการลงนามในอนุสัญญาว่าด้วย สิทธิเด็ก (Convention on The Right of Child) เป็นอนุสัญญาที่ถือว่าเด็กเป็นบุคคลที่มีศักดิ์ศรีและมีสิทธิเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นมนุษย์

จากการตื่นตัวให้เห็นความสำคัญของเด็ก และเร่งรื้อให้มีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับเด็กอย่างจริงจัง จึงนำไปสู่การแก้ไขปรับปรุงในเรื่องกฎหมายและขบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กด้วย

ประเทศที่เจริญทางเศรษฐกิจ เช่น อเมริกา ได้เป็นผู้นำในการปรับปรุงดังกล่าวโดยรวมศาลคดีเด็กและเยาวชน กับศาลครอบครัวเป็นศาลเดียวกัน เรียกว่า "ศาลครอบครัว" (ของไทยเรียกศาลเยาวชนและครอบครัว) เพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับความสัมพันธ์ของเด็กและเยาวชน และให้คุ้มครองสิทธิของเด็ก รวมทั้งมุ่งแก้ไขเด็กมากกว่าการลงโทษ ด้วยเจตนารมณ์ต่อไปนี้

1. เจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว (ศาลคดีเด็กและเยาวชน)

เจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัวที่สำคัญ พอสรุปได้ 4 ประการ คือ

- 1.1 เพื่อสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน
- 1.2 เพื่อนำความยุติธรรมที่คำนึงถึงลักษณะเฉพาะบุคคลมาใช้
- 1.3 เพื่อนำวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมมาใช้กับเด็กเป็นรายบุคคล
- 1.4 เพื่อคุ้มครองสถานภาพของครอบครัว

1.1 เจตนารมณ์ประการที่ 1 เพื่อสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน

ศาลเยาวชนและครอบครัวจะมีอำนาจกว้างขวางกว่าศาลธรรมดา เพราะศาลมีวิธีการที่จะดำเนินการกับเด็กและเยาวชนที่มีความประพฤติไม่เหมาะสมได้ ถึงแม้ว่าจะยังไม่ได้ทำผิดกฎหมายอาญา และรวมถึงเด็กที่อยู่สภาวะสมควรได้รับการสงเคราะห์คุ้มครองเพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์ให้เด็กและเยาวชนกลับตนเป็นคนดีเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความผิด และศาลยังมีหลักการดำเนินเพื่อระวังรักษาผลประโยชน์เกี่ยวกับสิทธิ์และทรัพย์สินของผู้เยาว์อีกด้วย

1.2 เจตนารมณ์ประการที่ 2 เพื่อนำความยุติธรรมที่ดำรงถึงลักษณะเฉพาะบุคคลมาใช้

การพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัวมิได้ดำรงถึงเฉพาะการกระทำ ความผิดที่เด็กหรือเยาวชนได้กระทำเท่านั้น แต่จะมุ่งกันหาสาเหตุที่ทำให้เด็กหรือเยาวชน กระทำความผิดตลอดจนสภาพแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด เช่น ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอายุ ประวัติความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะของเด็กหรือเยาวชน หรือฐานะของบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมทั้งปวงที่มีส่วนผลักดันให้กระทำความผิด ซึ่งศาลจะต้องดำรงถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ เหล่านี้เป็นประเด็นที่สำคัญนอกเหนือไปจากข้อเท็จจริงที่ว่าเด็ก กระทำความผิดจริงหรือไม่เพื่อศาลเยาวชนจะได้เลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะของเด็กหรือเยาวชน

1.3 เจตนารมณ์ประการที่ 3 เพื่อนำวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมมาใช้กับเด็กเป็นรายบุคคล

ศาลเยาวชนและครอบครัว จะนำสาเหตุแห่งการกระทำผิดประกอบกับข้อเท็จจริง สิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับตัวเด็กที่กระทำผิดแล้วจึงจะพิพากษาสั่งลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนโดยคำนึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็ก ซึ่งควรจะได้รับ การฝึกอบรม สั่งสอนยิ่งกว่าการลงโทษ และวิธีการที่ศาลสั่งใช้นี้ยังสามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้อีกในภายหลังแล้วแต่พฤติการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้กระทำความผิดโดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีใหม่ และในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนร่วมกันกระทำความผิด เช่น ร่วมกันลักทรัพย์ หรือชิง

ทรัพย์ ศาลเมื่อพิจารณากับข้อเท็จจริงสิ่งแวดล้อมต่างเกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิดแล้ว ศาลอาจสั่งใช้วิธีการที่แตกต่างกันได้ ตัวอย่างเช่น นายดำ นายขาว นายเหลือง อายุ 17 ปีเท่ากันร่วมกันทำความผิดฐานชิงทรัพย์ เมื่อศาลพิจารณาแล้วอาจพิพากษาแตกต่างกันได้ เช่น นายดำ จากประวัติข้อเท็จจริงเป็นผู้มีความประพฤติไม่ดี เคยกระทำผิดมาหลายครั้ง ศาลอาจสั่งจำคุก 1 ปีเลยก็ได้ ส่วนนายขาวพิจารณาจากประวัติสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ แล้ว ศาลพิพากษาให้ส่งตัวไปฝึกและอบรมในสถานพินิจเป็นระยะเวลา 1 ปี ก็ได้ ส่วนนายเหลือง พิจารณาจากประวัติข้อเท็จจริงอื่นแล้ว ศาลอาจสั่งรอกการลงโทษโดยกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติไว้ก็ได้

1.4 เจตนารมณ์ประการที่ 4 เพื่อคุ้มครองสถานภาพของครอบครัว

จากผลการศึกษา ทำให้ทราบว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดส่วนมากมาจากสภาพครอบครัวที่บ้านแตก เช่น ครอบครัวที่บิดามารดาแยกกันอยู่ บิดามีภรรยาใหม่ มารดามีสามีใหม่หรือบิดามารดาทะเลาะทู่ตีกันบ่อย ๆ ฯลฯ ศาลเยาวชนจึงมีวิธีการที่คุ้มครองสถานภาพการสมรสเพราะถือว่าครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดของเด็กและเยาวชน โดยให้อำนาจศาลตั้งผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยให้สามีภรรยาประนีประนอมกัน หรือถ้าไม่สามารถรักษาสถานภาพการสมรสไว้ได้ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรม และเสียหายน้อยที่สุดโดยคำนึงสวัสดิภาพ และอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ

2. ลักษณะพิเศษของศาลเยาวชนและครอบครัว

ลักษณะของศาลเยาวชนและครอบครัวที่ไม่เหมือนกับศาลธรรมดา อาจพิจารณาได้จากลักษณะที่สำคัญ ๆ 7 ประการคือ

2.1 มีการแยกพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนต่างหากจากห้องพิจารณาคดีผู้ใหญ่ และเป็น การพิจารณาลับ คือมีการแยกพิจารณาคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดไม่ปะปนกับผู้ใหญ่และขบวนการพิจารณาก็ทำเป็นการลับ คือไม่อนุญาตให้บุคคลภายนอกที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีเข้าฟังการพิจารณาพิพากษา และในการโฆษณาคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลยังห้ามมิให้ระบุชื่อหรือแสดงข้อความใด ๆ ที่จะทำให้รู้จักตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นจำเลย ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้เป็น การประจานเด็ก

2.2 การพิจารณาไม่เคร่งครัดตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาศาลพยายามสร้างบรรยากาศของความเป็นกันเอง ผู้พิพากษาไม่สวมครุย ไม่นั่งบัลลังก์ การพิจารณาเหมือนเป็นการปรึกษาช่วยกันแก้ไข การถามพยานไม่เคร่งครัดเหมือนในศาลธรรมดา

2.3 ผู้พิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัวต้องมีความรู้เกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็ก มีจิตวิทยาและความเข้าใจเด็กพอสมควร การพิจารณาคดีที่มีลักษณะรุนแรงบางประเทศ มีผู้พิพากษาสมทบเข้าร่วมการพิจารณาพิพากษา บางประเทศมีคณะลูกขุนร่วมพิจารณา

2.4 มีบริการสถานแรกรับเพื่อแยกการควบคุมควบคุมตัวเด็กและเยาวชนไม่ปะปนกับ ผู้ใหญ่ ในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาคดี

2.5 มีเจ้าหน้าที่ผู้มีความรู้ความสามารถเป็นพิเศษ เช่น แพทย์ จิตแพทย์ พนักงานสังคมสงเคราะห์ พนักงานคุมประพฤติ ช่วยในการตรวจพิเคราะห์ทางกายและจิต และช่วยในการสืบเสาะข้อเท็จจริง และควบคุมสอดส่องรายงานความประพฤติ

2.6 ศาลมีสำนวนประกอบการพิจารณาทั้งในด้านกฎหมายและในด้านประวัติทางสังคมของเด็ก ในการพิจารณาคดีศาลไม่ได้พิจารณาแต่เพียงว่าเด็กกระทำผิดจริงหรือไม่เท่านั้น แต่ศาลต้องพิจารณาประวัติทางด้านสังคม รวมทั้งสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุให้เด็กกระทำผิดเป็นสำคัญประกอบด้วย

2.7 ศาลเยาวชนและครอบครัว สามารถแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งเด็ดขาดที่ให้ลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนได้ ซึ่งในเรื่องคำพิพากษาหรือคำสั่งเด็ดขาดในศาลธรรมดา เมื่อศาลสั่งอย่างไรแล้วจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ได้ แต่ในศาลเยาวชนและครอบครัว เมื่อพฤติการณ์ของผู้กระทำผิดเปลี่ยนแปลงไป ศาลสามารถแก้ไขคำพิพากษาจากเดิมให้หนักขึ้นหรือเบากว่าเดิมก็ได้

3. รูปแบบของศาลเยาวชนและครอบครัว

รูปแบบการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวในนานาประเทศ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบด้วยกันดังนี้ คือ

3.1 จัดตั้งเป็นศาลเยาวชนและครอบครัวโดยเฉพาะ มีสถานที่ ผู้พิพากษาและบุคลากรเป็นเอกเทศ แยกต่างหากจากศาลธรรมดา

3.2 จัดตั้งเป็นแผนกหนึ่งของศาลธรรมดา โดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของศาลธรรมดา ผู้พิพากษาอาจได้รับการแต่งตั้งเป็นพิเศษหรืออาจใช้ผู้พิพากษาในศาลธรรมดานั้นเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดี สถานที่พิจารณาใช้ร่วมพิจารณากับศาลธรรมดาแต่แยกเวลาไม่ให้ปะปนกับคดีผู้ใหญ่

4. อำนาจศาลในการพิจารณาคดี

ศาลคดีเยาวชนและครอบครัวในประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีอำนาจในการพิจารณาคดีที่เด็กกระทำผิดและเด็กที่จำเป็นต้องได้รับการสงเคราะห์คุ้มครองมีส่วนน้อยในบางประเทศที่ให้อำนาจพิจารณาเฉพาะคดีเด็กกระทำผิดอาญาแต่เพียงอย่างเดียว โดยถือว่าเด็กที่จำเป็นต้องได้รับการสงเคราะห์คุ้มครองเป็นหน้าที่ของหน่วยงานอื่น เช่น กรมประชาสงเคราะห์ เป็นผู้ดำเนินการ

การแบ่งแยกอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวกับอำนาจของศาลธรรมดา บางประเทศมีการแบ่งแยกอำนาจโดยเด็ดขาด คือถ้าเป็นคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนและครอบครัวแล้ว จะต้องนำมาพิจารณาในศาลเยาวชนและครอบครัวเท่านั้น ศาลธรรมดาไม่มีอำนาจแต่บางประเทศมีข้อยกเว้นในกรณีที่เยาวชนอายุค่อนข้างสูงทำผิดร้ายแรงให้นำตัวไปพิจารณาในศาลธรรมดา แต่บางประเทศถือว่าศาลเยาวชนและครอบครัวและศาลธรรมดามีอำนาจพิจารณาได้ทั้งสองศาล ขึ้นอยู่กับว่าจะนำคดีมาสู่การพิจารณาของศาลใด